

Γλωσσική σχετικότητα

α1. Τα πεδία των χρωμάτων

«[Π]αρόλο που το οπτικό φάσμα (η κλίμακα των χρωμάτων) είναι κοινό για όλους τους ανθρώπους, οι γλώσσες το μορφοποιούν –το δομούν– διαφορετικά, όπως φαίνεται από το λεξιλόγιό τους (πβ. σχήμα σχετικά με τη μορφοποίηση του χρωματικού φάσματος στα αγγλικά και στα ουαλικά).

Το κλασικό παράδειγμα των χρωμάτων δείχνει πειστικά ότι τα εννοιολογικά όρια δεν συμπίπτουν. Με τις παρατηρήσεις αυτές συνδέεται και η υπόθεση των Sapir-Whorf για τη **γλωσσική σχετικότητα** (linguistic relativity), κατά την οποία η γλώσσα που μιλάει ένα άτομο επηρεάζει τους αντιληπτικούς και γνωστικούς του μηχανισμούς· κατά συνέπεια, η αντίληψη της πραγματικότητας δεν είναι απόλυτη, αλλά σχετική, με σύστημα αναφοράς κάθε φορά τη γλώσσα του παρατηρητή». (Θ. Παυλίδου, *Επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης*)

	αγγλικά	ουαλικά
green		gwyrdd
blue		glas
gray		
brown		llwyd

α2. Ιεραρχία («βασικών») χρωματικών όρων

άσπρο / μαύρο < κόκκινο < πράσινο / κίτρινο < μπλε < καφέ < μοβ / ροζ / πορτοκαλί / γκριζο

B. Berlin & P. Kay, *Basic Color Terms*, 1991· για τα ελληνικά βλ. Α. Androulaki κ.ά., «Basic Colour Terms in Modern Greek: Twelve Terms Including Two Blues», *J. of Greek Linguistics* 7 (2006), 3-47.

- i. Στη γλώσσα Dani των Παπούα της Νέας Γουινέας το λέξιμο *mola* σημαίνει «μαύρο/σκοτεινό». Τι σημαίνει σ' αυτή τη γλώσσα ο χρωματικός όρος *mili*, δεδομένου ότι η γλώσσα αυτή έχει δύο μόνο βασικά λεξήματα για τα χρώματα;
- ii. Η γλώσσα Trobriand (ιθαγενών της Αυστραλίας) έχει τέσσερα βασικά λεξήματα για τα χρώματα, μ' αυτή τη σειρά σπουδαιότητας: *purwakau* («λευκό/φωτεινό»), *bwaubwau*, *bweyani*, *digadegila*. Τι σημαίνουν οι λέξεις αυτές;

Υπόθεση Sapir-Whorf

1. «[η] γλώσσα είναι οδηγός για την “κοινωνική πραγματικότητα”. [...] Τα ανθρώπινα όντα δεν ζουν στον αντικειμενικό κόσμο μόνο, ούτε μόνο στον κόσμο της κοινωνικής δραστηριότητας, όπως συνήθως τον εννοούμε, αλλά, σε μεγάλο βαθμό, βρίσκονται στο έλεος της συγκεκριμένης γλώσσας που έχει γίνει το μέσο έκφρασης για την κοινωνία τους. [...] Οι κόσμοι στους οποίους διαφορετικές κοινωνίες ζουν είναι διαφορετικοί κόσμοι, όχι απλώς ο ίδιος κόσμος με διαφορετικές ετικέτες». (E. Sapir)
2. «Ανατέμνουμε τη φύση σύμφωνα με όσα μας υπαγορεύει η μητρική μας γλώσσα. Τις κατηγορίες και τα είδη που απομονώνουμε από τον κόσμο των φαινομένων δεν τα βρίσκουμε εκεί, διότι δεν κοιτάζουν τον παρατηρητή κατα πρόσωπο αντιθέτως, ο κόσμος μάς παρουσιάζεται σε μια καλειδοσκοπική ροή εντυπώσεων που πρέπει να οργανωθεί από τον νου μας – κι αυτό σημαίνει, κατά μεγάλο μέρος, από τα γλωσσικά συστήματα στον νου μας». (B. L. Whorf)
3. «[η] ‘αρχή της γλωσσικής σχετικότητας’ [...] σημαίνει, χωρίς τεχνικούς όρους, ότι οι χρήστες έκδηλα διαφορετικών γραμματικών κατευθύνονται από τις γραμματικές αυτές προς διαφορετικά είδη παρατηρήσεων και διαφορετικές αξιολογήσεις εξωτερικά παρόμοιων ενεργειών παρατήρησης, και συνεπώς δεν είναι ισοδύναμοι παρατηρητές αλλά πρέπει να καταλήγουν σε κάπως διαφορετικές αντιλήψεις του κόσμου». (B. L. Whorf)

The vocabulary hoax

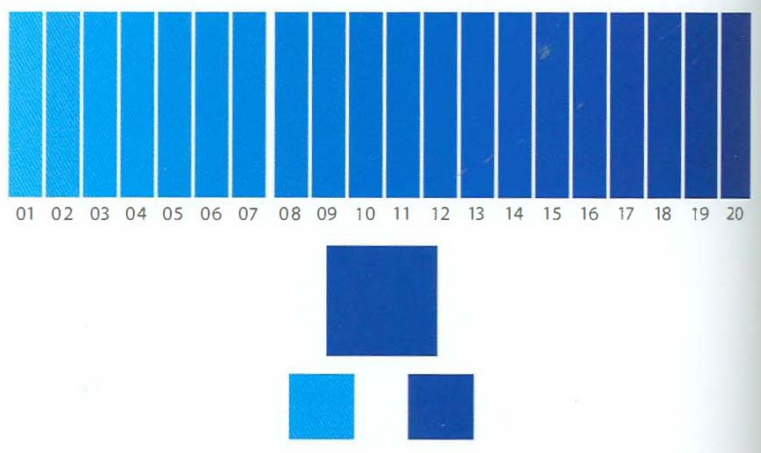
Ορισμένες γλώσσες έχουν πλουσιότερο/φτωχότερο λεξιλόγιο σε ορισμένα πεδία: λ.χ., λέγεται ότι «η» εσκιμό έχει περισσότερες λέξεις για το χιόνι απ' ό,τι η αγγλική: βλ. G. Pullum, «The Great Escimo Vocabulary Hoax» (στα Αναγνώσματα του μαθήματος).

Σύμφωνα με τον G. Pullum, οι βασικές λέξεις για το χιόνι στην εσκιμό είναι:

- α) εκατό περίπου
- β) οπωσδήποτε ξεπερνούν τις πενήντα
- γ) δώδεκα περίπου (στη Yupik)
- δ) εφτά, με τις σημασίες: 1: 'falling', 2: 'on the ground', 3: 'packed hard', 4: 'slushy', 5: 'flying', 6: 'whirling', 7: 'falling and falling again and again'
- ε) πέντε, όσες και στην αγγλική, με αντίστοιχες σημασίες: 1. **snow**, 2. **slush**, 3. **sleet**, 4. **avalanche**, 5. **blizzard**
- ς) τέσσερις: 1. **aput** 'snow on the ground', 2. **gana** 'falling snow', 3. **piqsirpoq** 'drifting snow', and 4. **qimuqsuq** 'snow drift'
- ζ) παράγωγες από μόλις δύο ρίζες: 1. **qanik**, 'snow in the air' ή 'snowflake', 2. **aput**, 'snow on the ground'.

Πειραματικές επαληθεύσεις

1. siniy (μπλε) και goluboy (γαλάζιο) στα ρωσικά: Winawer κ.ά. 2007

Guy Deutscher, *Through the Language Glass: Why the World Looks Different in Other Languages*. NY: Metropolitan Books, 2010.
Caleb Everett, *Linguistic Relativity*. Berlin/Boston: de Gruyter, 2013.

2. Εγωκεντρικός και γεωκεντρικός προσανατολισμός (Levinson κ.ά., μελέτες για Guugu Yimithirr κ.ά. γλώσσες)

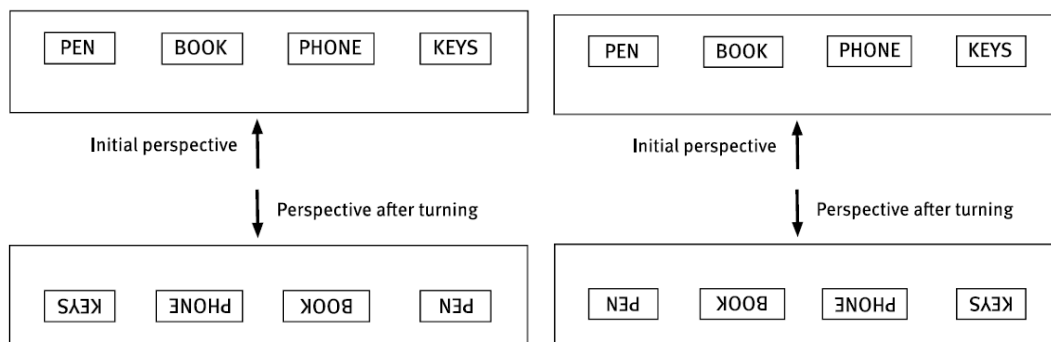

Figure 4.1: An egocentric/relative orientation strategy.

Figure 4.2: A geocentric/absolute orientation strategy.

3. Διαφορές στο γραμματικό γένος

(π.χ., ο ήλιος / die Sonne / le soleil, το φεγγάρι / der Mond / la lune, η μέρα / der Tag / le jour, η νύχτα / die Nacht / la nuit)

- i. Συσχέτιση φτιαχτών ιταλικών λέξεων σε -o/-a με σημασιολογικά χαρακτηριστικά όπως ισχυρός/ή, μεγαλόσωμος/η, άσχημος/η / αδύναμος/η, μικρόσωμος/η, όμορφος/η: Ervin 1962
- ii. Συσχέτιση γαλλικής/ισπανικής λέξης με ανδρική/γυναικεία φωνή: Sera κ.ά. 2002
π.χ., la fourchette / el tenedor, la voiture / el carro, la banana / el platano , le lit / la cama, le nuage / la nube, le papillon / la mariposa
- iii. Απομνημόνευση κύριων ονομάτων (π.χ., Patrick/Claudia) με τα οποία ονοματίζονταν στα γερμανικά/ισπανικά διάφορα άψυχα αντικείμενα: Boroditsky, Schmidt & Phillips 2003.

